

LUND UNIVERSITY

Konstruktionen av ett utrikespolitiskt språk

Rysslands politik mot dess nya grannar

Matz, Johan

Published in:
Nordisk Østforum

2000

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Matz, J. (2000). Konstruktionen av ett utrikespolitiskt språk: Rysslands politik mot dess nya grannar. *Nordisk Østforum*, 5-16.

Total number of authors:
1

Creative Commons License:
Ospecificerad

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

l: -1550

-1550 er den sk senmiddel-gaven av boka erkere vekt på n-Europa og et sen definerer som eringsprosessen europeisk

i historie ved

-45406-1

e fram

til 1319 er studiet i historie Boka er todelt: er skrevet spesielt om i historie i lypningsdel gir fagstoffet.

iert og
t innføring»

4U)

0-12938-1

Konstruksjonen av ett utrikes- politisk språk. Rysslands politik mot dess nye grannar

Ryska federationen har under 1990-talet konfronterats med en rad utrikes- og sikkerhetspolitiske utfordringer. Den troligvis mest komplekse utfordringen har varit hur Ryssland skall förhålla sig till de 14 nya grannstater som uppstod efter Sovjetunionens sammanbrott. Redan 1992 skedde en dramatisk omsvängning i den ryska politiken gentemot dessa stater. Denna artikel presenterar en ny tolkning av orsakerna till denna omorientering.

Rysk utrikespolitik gentemot dess 14 nya grannstater, de f.d. sovjetiska delrepublikerna, genomgick under 1992 en kraftig förändring. Följande uttalanden av representanter för den ryska statsmakten kan tjäna som exempel: Den 3 september 1991 sade president Jeltsin att «det Ryssland som har valt demokrati och frihet kommer aldrig att bli något imperium eller en storebror eller en lillebror, det kommer att vara en like bland likar» (Breslauer & Dale 1997: 315). I januari 1992 uttalade Rysslands utrikesminister Andrej Kozyrev likaledes: «Efter det att storebrorskonceptet avlägsnats förs konsultationer på basis av suveränitet, jämlikhet och respekt för varandras intressen. Ryssland strävar inte efter någon speciell position i familjen [av f.d. sovjetiska delrepubliker]» (FBIS-SOV 30 januari 1992).

Två år senare sade emellertid samme utrikesminister att ett fullständigt militärt återtag från de f.d. sovjetrepublikerna var «en extremistisk ståndpunkt». Skulle Ryssland överge «sin traditionella intressesfär, som det tagit århundraden att erövra», den region

inom vilken «Rysslands mest vitala intressen finns koncentrerade», så skulle detta «maktvakuum snabbt fyllas med krafter som har en fiendtlig inställning till Ryssland» (Nezavisimaja gazeta 24 november 1993; *ibid.* 19 januari 1994). Han uttryckte också sin övertygelse att «livet självt har börjat återställa allt till sin rätta ordning» (Rossijskaja gazeta 7 december 1993). Jeltsin själv uttalade i juni 1993 i anknytning till en konflikt med Estland att «Estland tycks ha glömt vissa geopolitiska och demografiska realiteter. Ryssland har medlen att påminna om dessa» (International Herald Tribune 25 juni 1993).

MAKTKAMPENS VILLKOR

Vilka var orsakerna till denna förändring i den ryska utrikespolitiken gentemot de nya grannstaterna? Den gängse förklaringsmodellen bland forskare har varit att se förändringen som ett resultat av en inrikespolitisk maktkamp mellan olika typer av kollektiva aktörer, såsom byråkratiska organisationer, ministerier och tankeskolor. Enskilda individer antas representera en eller flera av des-

sa aktörer (Se t.ex. Pushkov 1993, Dawisha & Parrot 1996, MacFarlane 1994, Melvin 1994, Arbatov 1993, Arbatov 1997, Adomeit 1995, Chafetz 1996 och Malcolm 1996).

Forskarnas antagande att den nya utrikespolitiken motsvarade den världsåskådning och de målsättningar som innehades av «vin-naren i maktkampen» är dock problematiskt. Man antar härmed a priori att dessa aktörer, genom att åstadkomma en förändring i utrikespolitiken, maximerade sin makt och sitt inflytande. Man måste då fråga sig, makt och inflytande i förhållande till vad?

Genom att anlägga ovannämnda perspektiv antar man också implicit att dessa aktörer hade en tämligen klar uppfattning om vad de ville uppnå. Man antar att de hade väl definierade och formulerade målsättningar, intressen, agendor o.s.v. Därtill antar man att dessa aktörer var verksamma i en politisk verklighet som var definierad och begriplig för dem. Aktörerna hade inte bara en klar uppfattning om sina intressen, ideologier etc., de hade också någon typ av *vision* om vad de ville och kunde uppnå genom att ta del i maktkampen. Med dessa implicita antaganden i ryggen ger sig därefter forskarna in i en empiriskt sett mycket detaljerad beskrivning av olika faser i maktkampen, den grupp aktörer som deltog i kampen och deras respektive intressekataloger, och de individer som anses ha representerat dessa aktörer.

Frågan är emellertid huruvida detta är ett rimligt perspektiv. Är det verkligen rimligt att anta att aktörerna, så kort tid efter Sovjetunionens sammanbrott och den nya ryska statens födelse, hade klara målsättningar och definierade intressen? Är det rimligt att anta att aktörerna visste vad de kunde förvänta sig från den inrikespolitiska kampen? Detta kan inte helt oproblematiskt tas för givet. Huvudargumentet i denna analys

är att *innan* kampen om Rysslands utrikespolitik (såsom de ovan nämnda forskarna presenterar den) ens kunde komma till stånd, måste spelreglerna, eller den *politiska verkligheten*, inom vilken kampen ägde rum, ha varit kända för de deltagande aktörerna.

Men heller inte ett a priori antagande om en politisk verklighet som var begriplig för de politiska aktörerna kan helt lättvindigt göras i fallet Ryssland i början av 1990-talet. Såsom kommer att visas nedan, ägde i själva verket kampen om makt rum *samtidigt* med att den politiska verkligheten konstruerades, och denna samtida konstruktionsprocess kom att få konsekvenser som man måste ta i beaktande om man vill förstå och förklara Rysslands utrikespolitiska omorientering. Man kan alltså säga att de ovan nämnda forskarna underlåter att problematisera de omständigheter som dikterade villkoren för denna maktkamp.

Den viktigaste av dessa omständigheter var alltså avsaknaden av en definierad politisk verklighet. Men vad avses med en politisk verklighet? För att vara konkret handlar detta till stor del om ett invariant och erkänt «säkerhetspolitiskt språkbruk», med etablerade «versioner» av såväl generella som mer specifika utrikes- och säkerhetspolitiska problemställningar, hotbilder och scenarios, med förslag på hur dessa problem kan lösas, och på det hela taget oomstridda uppfattningar om den egna och andras identiteter.

Ryssland efter Sovjetunionens kollaps var, föga förvånande, i avsaknad av ett sådant etablerat säkerhetspolitiskt språkbruk, i synnerhet gentemot det komplex av utrikespolitiska problem och utmaningar som tornade upp sig i dess omedelbara närområde. Det rådde i hög grad oklarhet om problemställningar och utmaningar inom utrikespolitiken mot de nya grannstaterna och om såväl den egna post-sovjetiska

om Rysslands utrikes-
an nämnda forskarna
kunde komma till
lerna, eller den *politiska*
ilken kampen ägde rum,
2 deltagande aktörerna.
ett a priori antagande
ighet som var begriplig
rerna kan helt lättvin-
ssland i början av 1990-
er att visas nedan, ägde i
1 om makt rum *samtid-*
tiska verkligheten kon-
na samtida konstruk-
t få konsekvenser som
tande om man vill för-
slands utrikespolitiska
1 kan alltså säga att de
rna underlåter att pro-
ändigheter som diktera-
na maktkamp.
7 dessa omständigheter
1 av en definierad poli-
vad avses med en poli-
att vara konkret handlar
1 ett invariant och erkänt
pråkbruk», med etable-
älväl generella som mer
h säkerhetspolitiska pro-
bilder och scenarios,
dessa problem kan lösas,
t oomstridda uppfatt-
och andras identiteter.
vjetunionens kollaps
, i avsaknad av ett
rhetpolitiskt språk-
ntemot det komplex av
blem och utmaningar
5 i dess omedelbara
de i hög grad oklarhet
gar och utmaningar
en mot de nya grannsta-
len egna post-sovjetiska

identiteten som de övriga f.d. sovjetiska del-
republikernas identiteter. Eftersom det sak-
nades ett språkbruk som kunde definiera
den egna statens position och status i för-
hållande till de övriga post-sovjetiska aktö-
rerna konfronterades den ryska statsmakten
med en helt ny situation där man var
tvungen att «ge namn åt fenomen», kon-
struera en helt ny regeluppsättning för hur
den internationella politiken dessa stater
emellan skulle fungera och etablera nya
identiteter och intressekataloger. Man var
därtill tvungen att konstruera en helt ny
vokabulär i syfte att ge mening åt fenomen
och aktörer. Sålunda benämnde man t.ex.
de f.d. sovjetiska delrepublikerna «det nära
utlandet» (*blizjnee zarubez'je*), man
benämnde den egna ryska staten
«Sovjetunionens fortsättningsstat» (*gosudarstvo-
prodol'zjatel'*) och man gav namn åt en hel
rad andra problem och fenomen som gjorde
det möjligt att bedriva utrikespolitik gent-
emot de nya oberoende staterna.

Det finns också en institutionell sida av
detta problem i så måtto att de byråkratiska
organisationer som hade att utarbeta en
rysk politik gentemot dessa stater, framför
allt ryska UD och den ryska militärmakten
var dåligt rustade för att möta denna utma-
ning. I januari 1992 arbetade blott 10 per-
soner vid ryska UD med frågor kring politi-
ken gentemot andra OSS-stater och det
rådde en allvarlig brist på relevanta språk-
kunskaper (Lough 1993: 55). Först i april
samma år upprättades en egen avdelning
inom utrikesministeriet för relationerna
med de f.d. sovjetiska delrepublikerna.
Inom försvaret fanns det överhuvudtaget
inget ryskt försvarsdepartement förrän i
mars 1992, och den förste ryske försvars-
ministern utsågs först i maj 1992. Samma
månad upprättades en rysk krigsmakt.

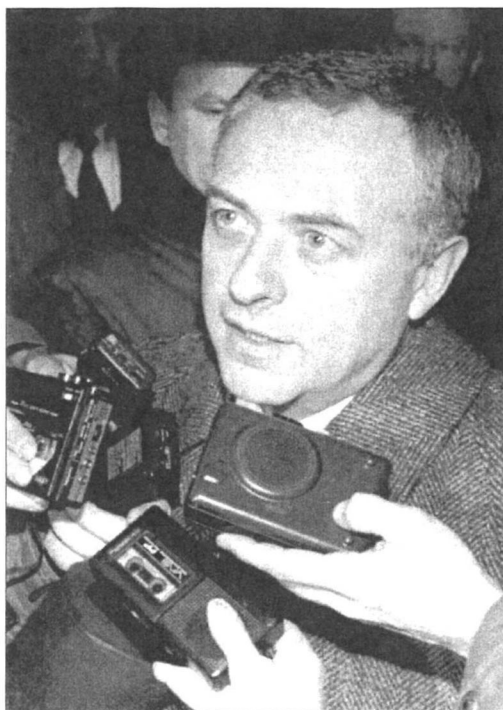
Denna avsaknad av ett etablerat säker-

hetspolitiskt språkbruk, och som en följd
därav, den faktiska avsaknaden av idémässigt
sett koherenta «skolbildningar», avsaknaden
av väldefinierade intresseagendor bland
byråkratiska organisationer, och kanske vik-
tigast, Jeltsins och den ryska regeringens osä-
kerhet om hur den uppkomna situationen
skulle förstås, problematiseras inte i tillräck-
ligt hög grad av de ovan anförda forskarna.
De brukar visserligen konstatera att
Rysslands nationella intressen var odefiniera-
de och oklara, men därefter förlorar de sig i
en uppsjö av detaljuppgifter om än den ena,
än den andra utrikespolitiska skolan. De
enskilda politiker som tas med i analysen,
t.ex. Kozyrev, försvarsminister Pavel Gratjov
eller vicepresident Aleksandr Rutskoj, figure-
rar endast som representanter för en eller
annan skolbildning eller intressegrupp.
Sällan eller aldrig diskuterar man de enskilda
individernas förhållande till de kollektiva
aktörer som de antas representera.

Det är också intressant att notera att
man koncentrerar uppmärksamheten till de
aktörer som «agerar i maktkampen», medan
man bortser från de som med goda skäl kan
tyckas ha bort agera men som av olika skäl
underlät att göra det. Detta gäller givetvis
främst presidenten själv. Hans låga profil i
den utrikespolitiska debatten under våren
1992 tolkas av forskarna som att Jeltsins roll
var av föga betydelse, och följaktligen ägnar
man sig inte åt den i själva verket ytterst
relevanta frågan *varför* han höll en så låg
profil. Att finna orsaker till frånvaro av
handling kan i själva verket vara minst lika
intressant och belysande som att förklara
varför vissa aktörer handlar.

AVSAKNADEN AV ETT UTRIKES- OCH SÄKERHETSPOLITISKT SPRÅK

Vilka konsekvenser medförde de ovan
nämnda omständigheterna för Rysslands

Förre utrikesministern Andrej Kozyrev ses ofta som den främste företrädaren för den atlanticistiska skolan i rysk utrikespolitik (Scanpix-Reuter).

utrikespolitiska omorientering? Avsaknaden av en referenspunkt i form av ett fungerande utrikes- och säkerhetspolitiskt språkbruk medförde, såsom kommer att hävdas mer i detalj nedan, att utrikespolitiken blev «individualiserad». Med detta avses att enskilda politiska personligheter spelade en stor, för att inte säga helt avgörande roll för hur den ryska utrikespolitiken kom att utvecklas under dessa första kritiska månader efter självständigheten. Dessa individer agerade i själva verket i mycket liten grad i enlighet med någon tankeskola eller någon organisations intressen.

Den andra följden av avsaknaden av en referenspunkt var att ledarskiktet blev mer mottagligt för s.k. «säkerhetspolitisering».

Vad avses med detta? Den s.k. «Köpen-

hamnsskolan» (vilken omfattar forskare som Barry Buzan, Ole Wæver och Jaap de Wilde) gör en distinktion mellan att *politiser* en fråga och att *säkerhetspolitiser* en fråga. Medan politiserade frågor behandlas i enlighet med gängse normer och spelregler för den politiska processen, syftar säkerhetspolitisering till att lyfta fram vissa «referensobjekt» som varande utsatta för ett existentiellt hot (t.ex. den egna nationella identiteten), och därmed i behov av extraordinära skyddsåtgärder.

Avsikten med säkerhetspolitisering är att vinna gehör och legitimitet för olika typer av åtgärder som normalt skulle anses ligga bortom vad som är acceptabelt. Säkerhetspolitiseringen initieras genom att en «säkerhetspolitiserande aktör» konstruerar en «intrig» som preciserar det existentiella hotets natur, hur frånvaro av kraftfulla åtgärder kan leda till en situation då det är för sent att agera, och vilka metoder som ska till för att säkra det hotade referensobjektets fortsatta existens. Detta utgör dock endast en beståndsdel i en säkerhetspolitisering. För att kunna tala om «framgångsrik säkerhetspolitisering», måste den version av problemet som den säkerhetspolitiserande aktören konstruerar också vinna gillande och acceptans hos «publiken», d.v.s. den grupp som har att avgöra huruvida extraordinära åtgärder är legitima och giltiga i just detta fall eller inte (Buzan *et al.* 1998: 21-47).

Karen Dawisha (Dawisha & Parrot 1994: 200) hävdar att Kozyrev, statssekreterare Gennadij Burbulis och «ibland Jeltsin själv» var anhängare av den s.k. pro-västliga *atlanticistiska skolan*. Huvudargumentet hos de ovan nämnda forskarna är – om vi tillåter oss att förenkla något – att anhängarna för denna skola «besegrades» av anhängare av den s.k. *euroasiatiska skolan*. Den senare skolan, som av forskarna anses ha mer av

«neoimperialism» vid Ryssgrannar, nationalistiska och imperialistiska. Om vi utgår från denna syn kan man anse att skolans i princip bestämda perioder på marscherna nedan.

Innan undersökningen av skolans nationella ideologiska ideologiens sammanhang i attackerna på att kunna man karaktärisera av idéerna då detta såsom de skolans? I att den är en enhetlig emot de Tvärtom «diskurs» kontradi-

Å ena sidan säkerhet «en norr stat», «utganden i en stat som ner med på basis respekt» ningar nationell (Novoje :

ken omfattar forskare som Wæver och Jaap de Inkter som påvisar inktnen mellan att *politiserade frågor* behandlas i enlighet med de rådande normer och spelregler i säkerhetspolitiska processen, syftar säkerhetspolitiska åtgärder till att lyfta fram vissa «referensobjekt» som utsatta för ett utvärderande utlåtande i behov av extraordinära åtgärder.

Säkerhetspolitiseringsprocessen är att legitimera för olika typer av åtgärder som skulle anses ligga bortom acceptabelt. Säkerhetspolitiseringsprocessen genom att en «säkerhetspolitisk konstruktion» konstruerar en «intrig» i säkerhetspolitiska existentiella hotets natur, vilket fulla åtgärder kan leda till att det är för sent att agera, som ska till för att säkra objektets fortsatta existens. För säkerhetspolitiseringsprocessen. För «framgångsrik säkerhetspolitiseringsprocessen» närmast den version av säkerhetspolitiseringsprocessen som aktörså vinna gillande och «liknelse», d.v.s. den grupp som har utövat extraordinära åtgärder och giltiga i just detta sammanhang (Dawisha & Parrot 1998: 21-47). För att Kozyrev, statssekreteraren och «ibland Jeltsin» av den s.k. pro-västliga «skolan». Huvudargumentet hos forskarna är – om vi tillåter något – att anhängarna «besegrades» av anhängarna «atlantiska skolan». Den senare skolan anses ha mer av

«neoimperiala» inslag, och lägga större vikt vid Rysslands politik mot dess närmaste grannar, inledde sin attack mot den atlantistiska orienteringen under våren 1992. Om vi utgår från att den dåvarande rådgivaren till Rysslands regering Sergej Stankevitj kan anses utgöra en av den euroasiatiska skolans främsta företrädare, kan vi i tiden bestämma inledningen av denna offensiv till perioden mellan slutet på februari och slutet på mars 1992. Vi skall återkomma till denna nedan.

Innan vi gör det skall vi emellertid kort undersöka den period då den atlantistiska skolan måste anses ha haft en närmast hegemontisk ställning som främsta utrikespolitiska ideologi, nämligen tiden från Sovjetunionens sammanbrott till det att Stankevitjs attack inleddes. För att kunna göra anspråk på att kallas tankeskola är det rimligt att man kan återfinna åtminstone ett minimum av idémässig koherens inom densamma. Är då detta fallet vad gäller den sedermera, såsom det hävdas, «besegrade» atlantistiska skolan? En närmare analys ger vid handen att den atlantistiska skolan var långt ifrån enhetlig vad gäller synen på politiken gentemot de f.d. sovjetiska delrepublikerna. Tvärtom kan man konstatera att denna «diskurs» består av två, i flera avseenden helt kontradiktära «sub-diskurser».

Å ena sidan definierade den atlantistiska säkerhetspolitiska skolan Ryssland som «en normal demokratisk, fri, fredsälskande stat», «utan några onaturliga militära åtaganden bortom dess gränser». Ryssland var en stat som avsåg att bedriva «konsultationer med de f.d. sovjetiska delrepublikerna på basis av suveränitet, jämlikhet och respekt» och som inte hade några invändningar mot att dessa gick med i olika internationella organisationer såsom t.ex. Nato (Novoje vremja 14 januari 1992).

Å andra sidan hävdades att Ryssland hade «ett av historien givet särskilt ansvar som medförde att man inte kunde vara neutral till utvecklingstrenderna bland de f.d. sovjetiska delrepublikerna», att det fanns ett behov av en «tre till fyra års transitionsperiod», att Ryssland ämnade «försvara sina intressen med alla tillgängliga medel», och mest viktigt, republikerna benämndes «det nära utlandet» medan Ryssland ansågs ha tagit över kontakten med världen från Sovjetunionen och utgjorde «Sovjetunionens fortsättningsstat». (Se t.ex. Kozyrev 1992a: 12; FBIS-SOV22 januari 1992; Novoje vremja 14 januari 1992).

Denna kombination av element från Michail Gorbatsjovs s.k. «nya tänkande» inom utrikespolitiken och från en rysk-nationalistisk diskurs som använts flitigt av Jeltsin i dennes kamp om makten med Gorbatsjov under de närmast föregående åren utgör således det forskarna benämner som «den atlantistiska skolan». Den atlantistiska skolan utgjorde med andra ord knappast någon enhetlig tankekonstruktion. Det är således ganska förenklat att se Kozyrev som en förkämpe för en klart definierad atlantistisk säkerhetspolitisk agenda.

SERGEJ STANKEVITJS

SÄKERHETSPOLITISERING

Såsom nämnts inleddes den s.k. euroasiatiska attacken i slutet av februari 1992. Vid en konferens anordnad av ryska UD, «Ett förvandlat Ryssland i en ny värld», höll Stankevitj en föreläsning där han gav sin version av de nya post-sovjetiska internationella problemen och hur de borde lösas. I korthet hävdade Stankevitj att det hade skett en kraftig ökning av diskriminering mot ryssar i flera av de f.d. sovjetiska delrepublikerna, i synnerhet i de baltiska staterna, vars nya medborgarskapslag innebar införandet av

en politik präglad av «apartheid». Detta problem måste enligt Stankevitj lösas genom tillämpandet av «okonventionella metoder» (Stankevitj 1992a: 41).

I en artikel kort därefter hävdade han att nationalistiska krafter, «inspirerade av paranoidea idéer om historisk och nationell hämnd», hade aktiverats i de f.d. sovjetrepublikerna. Dessa krafter hade framtvingat lagstiftning, i synnerhet i Estland och Lettland som medförde diskriminering av den ryska minoriteten. Han pekade också på växande muslimska intressesfärer som hade börjat breda ut sig, inte bara över delar av f.d. södra Sovjetunionen, men också inom Ryska federationens gränser (Stankevitj 1992b).

Under den sjätte Folkkongressens möte den 6 till 21 april 1992 utsattes Jeltsin och i synnerhet Kozyrev för kraftig kritik mot den förda utrikespolitiken. Stankevitjs säkerhetspolitiska språkbruk antogs härvid i hög grad av de församlade parlamentsledamöterna. Ordföranden för Högsta sovjets kommitté för internationella frågor och internationella ekonomiska relationer, Jevgenij Ambartsumov stämde in i Stankevitjs kritik. Enligt Ambartsumov måste Ryssland börja tillämpa en helt ny metod i förhandlingarna med de f.d. sovjetiska delrepublikerna. Samtalen med dessa stater kunde inte, enligt Ambartsumov, vara lika «civiliserade» som de samtal som Moskva förde med Västvärlden eftersom det alltså inte har hunnit utvecklas några «normala partners inom OSS» (*Rossijskaja gazeta* 13 april 1992). Mitt under Folkkongressen besökte den ryske vicepresidenten Aleksandr Rutskoj, på eget initiativ, i sällskap med Stankevitj, de instabila regionerna Transnistrien och Krim. I dessa brännbara regioner höll Rutskoj tal med starka inslag av nationalistisk retorik. På Krim uttalade han t.ex. att «Krim har

varit ryskt, det är täckt av ryskt blod och det måste åter bli ryskt» (Svetova & Solchanyk 1994: 28).

Hur var det då med politiker såsom Stankevitj, Ambartsumov och Rutskoj? Utgjorde de – i motsats till den atlanticistiska skolan – representanter för en väletablerad agenda? För det första, uppvisar den euroasiatiska skolan en påtaglig likhet med den «nationalistiska sub-diskurs» vilken, som ovan påvisats, utgjorde en viktig beståndsdel i den atlanticistiska retoriken. Den euroasiatiska skolan lanserade således inte någon alltigenom ny tolkning av Rysslands förhållande till de f.d. sovjetiska delrepublikerna. Snarare tycks man ha lånat en hel del tankegodis från atlanticismen, i synnerhet dess bild av Ryssland som «Sovjetunionens fortsättarstat», och de övriga delrepublikerna som «det nära utlandet», som tillsammans utgjorde en intressesfär inom vilken Ryssland skulle «försvara sina intressen med alla tillgängliga medel». Denna omständighet gör det svårt att övertygande hävda att Stankevitj m.fl. representerade en väl definierad euroasiatisk tankeskola.

För det andra var deras kopplingar till institutioner och organisationer oklara. Stankevitj innehade den odefinierade posten som regeringsrådgivare inom politiska frågor (*gossovetnik po polititjeskim voprosam*), Rutskoj var vicepresident (en formellt praktiskt taget maktlös position) och Ambartsumov var ordförande i ett parlamentariskt utskott. Med undantag för Rutskoj hade de fram till januari 1992 varit ideologiskt nära anhängare till Jeltsin. Gemensamt för samtliga dessa aktörer var att deras professionella rolluppfattningar var odefinierade och oklara. Det var därtill inte klart vilka kanaler dessa aktörer hade till exekutivmakten, något som demonstreras

...täckta av ryskt blod och det
...ikt» (Svetova & Solchanyk

...lå med politiker såsom
...artsumov och Rutskoj?
...motsats till den atlanticistis-
...esentanter för en väletable-
...det första, uppvisar den
...lan en påtaglig likhet med
...ska sub-diskurs» vilken,
...ts, utgjorde en viktig
...i atlanticistiska retoriken.
...a skolan lanserade således
...enom ny tolkning av
...lande till de f.d. sovjetiska
...Snarare tycks man ha lånat
...gods från atlanticismen, i
...ild av Ryssland som
...fortsättarstat», och de övri-
...na som «det nära utlandet»,
...s utgjorde en intressesfär
...sland skulle «försvara sina
...la tillgängliga medel».
...ighet gör det svårt att över-
...tt Stankevitj m.fl. represen-
...inierad euroasiatisk tan-

...a var deras kopplingar till
...i organisationer oklara.
...ade den odefinierade pos-
...srådgivare inom politiska
...ik po polititjeskim voprosam),
...president (en formellt prak-
...ös position) och
...ar ordförande i ett parla-
...ott. Med undantag för
...fram till januari 1992 varit
...anhängare till Jeltsin.
...samtliga dessa aktörer var
...ionella rolluppfattningar var
...i oklara. Det var därtill inte
...er dessa aktörer hade till
...något som demonstreras

mycket tydligt av de metoder som de
använde för att föra fram sitt budskap.
Istället för att, i egenskap av rådgivare, delge
regeringen sina åsikter i interna möten eller
interna promemorior, går t.ex. Stankevitj ut
i det offentliga rummet, på tidningarnas
debattsidor, och för fram sitt budskap under
dramatiska rubriker av typen «En stormakt
söker sig själv», (*Derzjava v poiskach sebja*)
eller följer med Rutskoj på en inofficiell resa
till några av den post-sovjetiska regionens
mest eldfångda krishärdar.

Såsom ovan nämnts höll Jeltsin under
denna period en förhållandevis låg profil.
Forskare såsom Edward Mansfield och Jack
Snyder (1995) hävdar att presidentens från-
varo berodde på svaghet. Men varför var
Jeltsin svag i sitt ledarskap? Man kan knap-
past anklaga Jeltsin för att ha varit svag, var-
ken i sin kamp med Gorbatsjov eller under
föregående års dramatiska kupp försök. En
rimligare förklaring är att Jeltsin var genuint
osäker om hur de nya utmaningarna inom
utrikespolitiken skulle hanteras. Det senaste
halvåret (från augusti 1991 till februari
1992) hade varit tumultartat, Sovjetuni-
onens upplösning var en i hög grad önskad
och rentav oväntad utveckling för det ryska
ledarskiktet och OSS var en oklart definie-
rad kompromisslösning som låg långt från
vad man från Moskvas sida hade hoppats på
(Sheehy 1992; Raphael 1994: 38). Snarare
än att hänvisa till svaghet, kan Jeltsins
tvekan att engagera sig öppet i kampen om
utrikespolitiken bättre förstås om man tar i
beaktande att det rådde en avsaknad av ett
säkerhetspolitiskt språkbruk, att han sakna-
de en väl definierad referenspunkt för för-
ståelse av det framväxande post-sovjetiska
internationella systemet och att Stankevitjs
utspel faktiskt var, som det senare skulle visa
sig, en viktig komponent i själva konstrue-
randet av en sådan referenspunkt.

Det sammantagna resultatet av oklara
rolluppfattningar, frånvaro av ett säker-
hetspolitiskt språk och Jeltsins brist på
ledarskap var som ovan nämnts en *individu-
alisering* av utrikespolitiken. Men hur skall
vi begripliggöra drivkrafterna bakom en
sådan individualisering? De ovan angivna
faktorerna kan förvisso sägas utgöra tillräck-
liga men knappast nödvändiga orsaker.

Köpenhamns skolans säkerhetspolitise-
ringsteori kan härvid bidra med förståelse.
Stankevitj kan ses som en säkerhetspolitise-
rande aktör, som strävar efter att säker-
hetspolitiserar ryssarnas utsatta situation
bortom Ryska federationens gränser. Men
varför vill man överhuvudtaget ägna sig åt
säkerhetspolitiserings? Vad är dess drivkraft?
Och vad avgör om den blir framgångsrik?

Köpenhamns skolan ägnar förhållandevis
lite uppmärksamhet åt vad som är avgöran-
de för framgångsrik säkerhetspolitiserings.
Härvid är emellertid William Blooms teori
om den *nationella identitetsdynamiken*
(1990) av intresse. I syfte att uppnå psyko-
logisk säkerhet och i förlängningen främja
den egna överlevnaden, *internaliserar* män-
niskan andra viktiga aktörers beteende och
roller. Barnet identifierar sig t.ex. med sina
föräldrar eftersom dessa både gynnar barnet
materiellt, och visar på en modell för vad
som är riktigt agerande i en hotfull situa-
tion. Samma drift att internalisera gäller
också, enligt Bloom, på kollektiv nivå. De
människor som ingår i en nation har det
gemensamt att de alla har gjort väsentligen
samma identifikation, de har internaliserat
samma nationella symboler. Om det förelig-
ger hot mot denna nationella identitet, eller
om det finns möjlighet att förstärka identi-
tetens ställning, så kan de komma att agera
som *en psykologisk grupp*.

Driften att försvara och förstärka den
internaliserade nationella identiteten är

enligt Bloom mycket stark. Emellertid kan bilden av ett hot mot den gemensamma nationella identiteten komma att manipuleras som ett resultat av t.ex. inrikespolitisk maktkamp. Bloom hävdar att en enskild karismatisk politiker som lyckas associera sig med försvaret av den nationella identiteten, kan räkna med att åtnjuta ett i det närmaste fullkomligt folkligt stöd och därmed nära nog obegränsad makt. Det kan således föreligga starka skäl att försöka manipulera den nationella identitetsdynamiken. Ett samtida exempel på detta skulle kunna sägas vara Rysslands president Vladimir Putin som just satsade stort på att associera sig själv med kampen mot hotet från tjetjensk terrorism, och som åtminstone fram till Kursk-tragedin i augusti 2000, åtnjöt ett närmast enhälligt folkligt stöd. Likaledes kan Stankevitjs säkerhetspolitiserings av hotet mot den ryska nationella identiteten i form av trakasserier mot den ryska diasporan, tolkas som ett försök att tillvinna sig makt genom att framställa den ryska nationella identiteten såsom satt under hot. Blooms teori kan alltså sammanfattningsvis bidra till vår förståelse både vad gäller frågan *varför* en säkerhetspolitiserings blir framgångsrik, och *vad* som driver säkerhetspolitiserande aktörer.

Vi har här därmed att göra med en maktkamp som på ett mycket väsentligt sätt skiljer sig från den typ av maktkamp som de ovan nämnda forskarna har tänkt sig. Den politiska verkligheten var odefinierad och följaktligen handlade maktkampen framförallt om att *begripliggöra* den nya verkligheten. Med andra ord: verkligheten var öppen för tolkningar. Den som kunde presentera en övertygande tolkning av verkligheten kunde få monopol på att formulera problem och definiera lösningar, monopol på «agenda-setting» och därmed, inflytande och makt.

Snarare än en maktkamp mellan tankeskolor, eller ministerier med väl definierade agendor, var det således fråga om en kamp mellan *individer* som hade tämligen odefinierade förbindelser med kollektiva politiska enheter och som ägde rum samtidigt med konstruktionen av den politiska verkligheten. Rätt och fel, sant och falskt var långtifrån givet i den post-sovjetiska verkligheten. Det var upp till makthungliga, skickliga och vågade politiker att definiera dessa koncept.

FRAMGÅNGSRIK SÄKERHETSPOLITISERING?

För att en säkerhetspolitiserings skall «lyckas» krävs, såsom tidigare nämnts, att den vinner gillande hos «publiken». Säkerhetspolitiserings är, som Köpenhamnsforskarna understryker en «intersubjektiv process». Var då Stankevitjs säkerhetspolitiserings framgångsrik? Det är härvid av vikt att skilja mellan olika typer av publik av varierande betydelse för säkerhetspolitiserings. Det finns starka skäl att anta att det är viktigare att manipulera «det forum där det kollektiva beslutet tas» (Hollis & Smith 1990: 167), tillsammans med den utrikespolitiska eliten i stort (omfattande både tjänstemän och t.ex. chefredaktörer för stora tidningar), i syfte att nå sina mål, än att vända sig till den bredare opinionen. Faktum är att Stankevitj inte var särskilt framgångsrik när det gällde att mobilisera den senare. Enligt en opinionsundersökning från mitten av 1992 uppgav sig blott 19 procent vara för att ryska trupper sattes in i krishärdar runt om i det f.d. Sovjetunionen. Detta är dock av mindre betydelse i sammanhanget. Det viktiga var att politiskt viktiga aktörer såsom Rutskoj och Ambartsumov gav stöd åt Stankevitjs version, liksom en väsentlig del av parlamentets deputerade. Stankevitj

en maktkamp mellan tan-
ninisterier med väl definiera-
det således fråga om en
individer som hade tämligen
rbindelser med kollektiva
er och som ägde rum samti-
ruktionen av den politiska
ätt och fel, sant och falskt var
i den post-sovjetiska verklig-
upp till makthungriga, skick-
politiker att definiera dessa

K LITISERING?

rhetspolitisering skall «lyck-
n tidigare nämnts, att den
hos «publiken». Säkerhets-
som Köpenhamnsforskarna
1 «intersubjektiv process».
itjs säkerhetspolitisering
Det är härvid av vikt att skil-
typer av publik av varierande
kerhetspolitiserings. Det
I att anta att det är viktigare
«det forum där det kollekti-
(Hollis & Smith 1990:
ans med den utrikespolitiska
mfattande både tjänstemän
daktörer för stora tidningar),
na mål, än att vända sig till
inionen. Faktum är att
var särskilt framgångsrik när
obilisera den senare. Enligt
lersökning från mitten av
ig blott 19 procent vara för
er sattes in i krishärddar runt
vjetunionen. Detta är dock
delse i sammanhanget. Det
politiskt viktiga aktörer
och Ambartsumov gav stöd
ersion, liksom en väsentlig
tets deputerade. Stankevitj

var således långt mer framgångsrik i sin
säkerhetspolitisering när det gällde den mer
relevanta publiken. Men hur var det med
Jeltsin? Lyckades Stankevitj vinna över
honom till sin sida?

Under andra hälften av våren 1992 fanns
det tecken på att Jeltsin hade börjat anamma
Stankevitjs version av de problem som var
kopplade till post-sovjetisk internationell
politik. Den 5 maj lät presidenten t.ex. eta-
blera det s.k. «Säkerhetsrådet». Dess formella
uppgift var att bereda beslut åt presidenten
inom områden som utrikes- och säker-
hetspolitik. Till mångas förvåning utsåg pre-
sidenten en viss Jurij Skokov som sekreterare
för detta organ. Skokov hade sin bakgrund i
det militär-industriella komplexet och stod
tvivelsutan nära den euroasiatiska tolkning-
en av internationell politik. Etablerandet av
Säkerhetsrådet gav också upphov till oro om
att en ny politbyrå, bortom demokratisk
insyn nu hade upprättats.

Detta var dock endast den första i en rad
kontroversiella utnämningar. Den 18 maj
utsågs afghan-veteranen Pavel Gratjov till
försvarsminister, varvid liberalernas förhopp-
ningar om att Ryssland skulle få en civil för-
svarsminister grusades. Gratjov profilerade
sig på ett tidigt stadium som försvarare av
ryssarna i de f.d. sovjetiska delrepublikerna.
En tid därefter utsågs Aleksandr Lebed till
ny befälhavare för den ryska 14 armén som
var stationerad i Transnistrien. En rad f.d.
sovjetiska officerare fick därtill nyckelposter
inom det militära etablissemangen, däribland
Valerij Mironov som var uttalad motstånd-
are till ett ryskt militärt återtag från de baltis-
ka staterna (*Nezavisimaja gazeta* 11 juni
1992). Ytterligare indikationer på att Jeltsin
hade ryckts med av Stankevitjs säkerhetspo-
litisering skulle snart komma.

I slutet av maj och början av juni 1992
gjorde Jeltsin två uttalanden som är av sär-

skilt intresse. I en intervju i *Komsomolskaja
pravda* sade han att «vi har underskattat
betydelsen av detta problem [diskriminering
av ryssar bortom Ryska federationens grän-
ser]». Ryssland hade, enligt presidenten
«misslyckats med att utarbeta en klar posi-
tion» kring denna fråga. Detta uttalande
innebar tvivelsutan en kraftig kritik av
Kozyrev och ryska UD. Han tillade att «nu
är jag i alla fall övertygad att vi måste försö-
ka mer aktivt påverka situationen i dessa
stater – det är ju i alla fall vårt ryska folk,
våra landsmän som lever där» (*The Current
Digest of the Soviet Press* 24 juni 1992). Den
21 juni, strax efter en moldavisk attack mot
staden Bender i den självproklamerade
republiken Transnistrien, hotade Jeltsin helt
i enlighet med Stankevitjs rekommendation
om «okonventionella metoder» att sätta in
ryska trupper till försvar av de i regionen
boende ryssarna (*Reuters* 22 juni 1992). Det
kanske klaraste tecknet på att Stankevitj
vunnit presidentens gillande var dock att
han upphöjdes till rådgivare åt Jeltsin i maj
1992.

ANDREJ KOZYREVS MOTATTACK

Hur reagerade Kozyrev på detta? Tvivelsutan
oroades han av den senaste tidens utnäm-
ningar och Jeltsins retorik ifråga om den rys-
ka diasporan. Det är intressant att notera att
Kozyrev, i syfte att stävja euroasiaternas till-
tagande inflytande, härvid faktiskt använde
samma strategi som Stankevitj, d.v.s. han
försökte sig på en säkerhetspolitisering. Till
skillnad från Stankevitj försökte emellertid
Kozyrev inte säkerhetspolitiserat hotet
utifrån, utan hotet *inifrån* den ryska statens
egna strukturer, nämligen hotet om en ny
statskupp. I en intervju den 30 juni 1992 i
Izvestija sade utrikesministern att «krigspar-
tiet, det neo-bolsjevikiska partiet visar sitt
huvud i vårt land (...) Jag begriper inte hur

man kan förhålla sig lugn när det äger rum massiva vapentransaktioner i Moldavien och Transkaukasus. Den övervägande delen av dessa vapen kommer från den sovjetiska armén. I enlighet med vilka avtal äger detta rum? Varför avgör soldater de viktigaste politiska frågorna? När stridsvagnar blir en oberoende politisk kraft är det katastrof» (*Izvestija* 30 juni 1992).

Kozyrev anklagade också det s.k. «krigspartiet» för att ligga bakom flera av de konflikter som rasade inom det f.d. Sovjetunionens territorium. Därtill riktade han allvarlig kritik direkt mot Jeltsin: «Demokrati inåt och national-kommunistiska metoder utåt, det är två oförenliga ting. Att försöka kombinera dessa, skulle vara vårt eget München. Det skulle oundvikligen leda till att vi förlorar kontroll över maktstrukturerna, armén och säkerhetstjänsten, vilka då, förr eller senare kommer att kasta av sig det onödiga demokratiska skalet. Michail Gorbatsjov försökte med denna metod i Baltikum och var tvungen att förlita sig på Janajev, Krjutjkov och Jazov. Och sedan blev han överflödig för dem. Allt detta kan nu komma att upprepas om vi stiger åt sidan för dessa krafter och börjar göra kompromisser med dem. Det är en väg mot katastrof» (*Izvestija* 30 juni 1992).

Kozyrevs säkerhetspolitiserings av hotet från «krigspartiet» innebar, föga taktiskt som det skulle visa sig, skarp kritik av Jeltsins utnämningsspolitik. Indirekt anklagade han presidenten för att iscensätta ett nytt München genom att placera konservativa hökar i ledningen för ryska armén. Han använde också Gorbatsjov, Jeltsins svurne fiende alltsedan 1987, som ett varnande exempel för hur det skulle kunna gå för honom själv.

14 Var då detta ett exempel på framgångsrik säkerhetspolitiserings? Gav «publiken» stöd åt

Kozyrevs säkerhetspolitiserings? Svaret är nej. I ett kort uttalande meddelade Jeltsin att «om du Andrej Kozyrev vill vara profet, som Sjevardnadze, gör då som Sjevardnadze» (Sjevardnadze hade i december 1990 varnat för att det skulle bli en kupp och avgick därefter) (Crow 1992: 23). Under den påföljande perioden blev Kozyrevs position alltmer kringskuren. I början av juli gav t.ex. Jeltsin vittgående maktbefogenheter över utrikespolitiken till Säkerhetsrådets sekreterare Jurij Skokov. I augusti 1992 svarade Kozyrev med att offentligen ta avstånd från sitt försök att säkerhetspolitiserings hotet inifrån genom att anklaga den intervjuande journalisten från *Izvestija* Andrej Ostalskij för att ha velat åstadkomma en «journalistisk sensation» (Kozyrev 1992b). Under hösten 1992 och våren 1993 transformerades Kozyrevs språkbruk till att föras helt i enlighet med det euroasiatiska språkbruket.

KONSTRUKTIONEN AV ETT SÄKERHETSPOLITISKT SPRÅK

Varför gav Jeltsin stöd åt Stankevitj snarare än Kozyrev? En viktig förklaring kan vara att Jeltsin, i enlighet med Blooms teori om den nationella identitetsdynamiken, helt enkelt rycktes med i Stankevitjs dramatiska säkerhetsretoriska utspel och verkligen ville försvara den internaliserade ryska nationella identiteten. Det är också rimligt att anta att han bör ha insett den potentiella sprängkraft som fanns i Stankevitjs säkerhetspolitiserings. Jeltsin hade nämligen själv använt sig av denna metod under föregående år i sin kamp med den sovjetiska centralmakten under Gorbatsjov (Dunlop 1995; Laba 1996). Det finns åtskilliga exempel på hur han utmålar den ryska nationen som hotad och förtryckt, inte bara av den sovjetiska makteliten utan också de övriga delrepublikerna (se t.ex. Dunlop 1995: 55).

exak
gilla
är en
värd
vari
villk
poli
och
från
het)
hur
Frår
utril
lekt
ka o
våse
loge
jetis
svår
mar
den
ring
und
ligh
ker
bud
ning
ings
i
fran
nell:
Bloc
dyn
ager
sam
den
lanc
mor
har
Star
fran
hot

etspolitisering? Svaret är nej. Han meddelade Jeltsin att

Kozyrev vill vara profet, som gör då som Sjevardnadze» sade i december 1990 varnat bli en kupp och avgick (v 1992: 23). Under den påföljande blev Kozyrevs position alltmer. I början av juli gav t.ex. de maktbefogenheter över till Säkerhetsrådets sekretariat. I augusti 1992 svarade ett offentligt avstånd från säkerhetspolitiska hotet att anklaga den intervjuande från *Izvestija* Andrej Ostalskij (Åstadkomma en «journalistisk» Kozyrev 1992b). Under hösten 1993 transformerades språkbruk till att föras helt i enlig-uroasiatiska språkbruket.

ONEN AV ETT OLITISKT SPRÅK

Jeltsin stöd åt Stankevitj snarare än viktig förklaring kan vara enlighet med Blooms teori om identitetsdynamiken, helt med i Stankevitjs dramatiska riska utspel och verkligen ville internaliserade ryska nationella. Det är också rimligt att anta att isett den potentiella spräng-ns i Stankevitjs säkerhetspoliti- hade nämligen själv använt metod under föregående år i d den sovjetiska centralmakten tjov (Dunlop 1995; Laba inns åtskilliga exempel på hur den ryska nationen som hotad, inte bara av den sovjetiska tan också de övriga delrepubli- c. Dunlop 1995: 55).

Vi kan alltid spekulera kring de mer exakta orsakerna till varför Jeltsin gav sitt gillande just till Stankevitj, men möjligtvis är en sådan diskussion av ganska begränsat värde. Huvudargumentet i denna analys har varit att de omständigheter som dikterade villkoren för maktkampen (de omvälvande politiska händelserna under hösten 1991 och våren 1992, samt den därav följande frånvaron av en definierad politisk verklighet), måste tas i beaktande om vi vill förstå hur och varför förändringen kom till stånd. Frånvaron av ett etablerat säkerhets- och utrikespolitiskt språkbruk medförde att kollektiva aktörer såsom ministerier, byråkratis-ka organisationer och tankeskolor i allt väsentligt saknade definierade intressekataloger vad gällde relationerna till de f.d. sovjetiska delrepublikerna. Man kan således svårigen hävda att Sovjetunionens sammanbrott följdes av en maktkamp mellan denna typ av aktörer. Snarare måste förändringen ses som resultatet av en process under vilken en post-sovjetisk politisk verklighet konstruerades av individuella politiker som tillgrep vilka medel som stod till buds i syfte att höras, synas och i förlängningen, tillskansa sig problemformuleringsprivilegiet (och därigenom makt).

Att göra dramatiska utspel där man frammanar bilden av ett hot mot den nationella identiteten måste mot bakgrund av Blooms teori om den nationella identitetsdynamiken, anses vara ett fullt rationellt agerande. Härigenom får man uppmärksamhet, och lyckas man därtill vinna presidentens och den högsta statsledningens gillande så har man vunnit det eftertraktade monopolet på problemformulering. Såsom har framgått av analysen ovan, var Stankevitj, helt i enlighet med Blooms teori, framgångsrik i sin säkerhetspolitisering av hotet mot den ryska nationella identiteten

(bl.a. i form av trakasserier mot ryssar i Baltikum). Hans säkerhetsretorik vann presidentens gillande och kom därmed att utgöra en central komponent i det framväxande ryska utrikespolitiska språket.

(Kozyrevs säkerhetspolitisering av hotet mot den ryska demokratin blev däremot, föga förvånande givet Blooms teori, ett misslyckande). Det faktum att presidenten, just på grund av frånvaron av ett etablerat säkerhetspolitiskt språk, var oförmögen att på ett tidigt stadium lägga fast den utrikespolitiska kursen, och därmed alltför tydligt uppvisade brist på ledarskap, var ytterligare en faktor som uppmuntrade politiker som Stankevitj och Ambartsumov att lansera sina tolkningar och lösningar på utrikespolitiska problem.

Det är, som påvisats ovan, direkt felaktigt att hävda att Stankevitjs säkerhetspolitisering var en del av en större euroasiatisk skolbildning som gjorde anspråk på att kunna presentera en fullödig tolkning av den post-sovjetiska internationella politiken, och vars representanter var inbegripna i någon typ av maktkamp med representanter för den atlanticistiska riktningen. Det var snarare fråga om enskilda politiker som i sin strävan efter makt och inflytande successivt, genom sina respektive utspel, komponent för komponent, konstruerade ett ryskt utrikespolitiskt språk. Det är således heller inte korrekt att hävda att Kozyrev «besegrades» av euroasiaterna. Både Kozyrev och Stankevitj bidrog, genom att delta i kampen om att lansera övertygande tolkningar av den nya verkligheten, med sina respektive byggstenar till det säkerhetspolitiska språk som sedermera skulle komma att kodifieras i den utrikespolitiska doktrin som presenterades i februari 1993.

LITTERATUR

- Adomeit, Hannes (1995) Russia as a Great Power in World Affairs: Images and Reality. *International Affairs* 71 (1): 35-68.
- Arbatov, Alexei G. (1993) Russia's Foreign Policy Alternatives. *International Security* 18 (2): 5-43.
- Arbatov, Alexei G. (1997) Russian Foreign Policy Thinking in Transition. I Vladimir Baranovsky (red.) *Russia and Europe: The Emerging Security Agenda*. Oxford: SIPRI/Oxford University Press (135-59).
- Bloom, William (1990) *Personal Identity, National Identity and International Relations*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Breslauer, George & Catherine Dale (1997) Boris Yeltsin and the Invention of a Russian Nation-State. *Post-Soviet Affairs* 13 (4): 303-32.
- Buzan, Barry, Ole Wæver & Jaap de Wilde (1998) *Security: a New Framework for Analysis*. Boulder: Lynne Rienner Publishers.
- Chafetz, Glenn (1996-97) The Struggle for National Identity in Post-Soviet Russia. *Political Science Quarterly* 111 (4): 661-88.
- Crow, Suzanne (1992) Russia Prepares to Take a Hard Line on 'Near Abroad'. *RFE/RL Research Report* 1 (32): 21-24.
- Dawisha, Karen & Bruce Parrott (1994) *Russia and the New States of Eurasia*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dunlop, John (1995) *The Rise of Russia and the Fall of the Soviet Empire*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
- Hollis, Martin & Steve Smith (1990) *Explaining and Understanding International Relations*. Oxford: Oxford University Press.
- Kozyrev, Andrei (1992a) Russia, a Chance for Survival. *Foreign Affairs* 71(2): 1-16
- Kozyrev, Andrej (1992b) Preobrazjenie ili Kafkanskaja metamorfosa. *Izvestija* 20 augusti.
- Laba, Roman (1996) How Yeltsin's Exploitation of Ethnic Nationalism Brought Down an Empire. *Transition* 2(1): 5-13.
- Lough, John (1993) Defining Russia's Relations with Neighboring States. *RFE/RL Research Report* 2(20): 53-60.
- MacFarlane, Neil S. (1994) Russia, the West and European Security. *Survival* 35(12): 3-25.
- Malcolm, Neil (1996) Foreign Policy Making. I Neil Malcolm et al. (red.) *Internal Factors in Russian Foreign Policy*. Oxford: Oxford University Press (101-68).
- Mansfield, Edward D. & Jack Snyder (1995) Democratization and the Danger of War. I Michael E. Brown, Sean M. Lynn-Jones & Steven E. Miller (red.) *Debating the Democratic Peace*. Cambridge, MA: The MIT Press (301-33).
- Melvin, Neil (1994) *Forging the New Russian Nation*. Discussion Paper No 50. London: The Royal Institute of International Affairs.
- Pushkov, Alexei K. (1993-94) Letter from Eurasia: Russia and America: The Honeymoon's Over. *Foreign Policy* No 93: 76-90.
- Raphael, Therese, Claudia Rosett & Suzanne Crow (199) An interview with Russian Foreign Minister Andrey Kozyrev. *RFE/RL Research Report* 3(28): 36-42.
- Sheehy, Ann (1992) Commonwealth of Independent States: An Uneasy Compromise. *RFE/RL Research Report* 1(1-5).
- Stankevitsj, Sergej (1992a) Vystuplenie S.B. Stankevitsja. *Diplomatitsjeskij vestnik* No. 6: 39-41.
- Stankevitsj, Sergej (1992b) Derzjava v poiskach sebja. *Nezavisimaja gazeta* 28 mars 1992.
- Svetova, Svetlana & Roman Solchanyk (1994) Chronology of Events in Crimea. *RFE/RL Research Report* 3(19): 33.